

SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2025. gada 16. aprīlī

lietā Nr. 2021-44-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

pēc konstitucionālajām sūdzībām, kuras iesnieguši ārvalstīs reģistrēti komersanti *IDream OU*, *Produktch Engineering AG*, *Polaris Consulting Ltd*, *Fortress Finance Inc.*, kā arī Artjoms Zujevs (*Artem Zuev*), Baksodirs Boltabajevičs Parpijevs (*Bakhodir Boltabayevich Parpiyev*) un Jusefs Fajezs Jusefs Abdelsajeds (*Youssef Fayeze Youssef Abdelsayed*),

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2025. gada 18. marta tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2005. gada 21. aprīlī pieņēma Kriminālprocesa likumu, kas stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī. Kriminālprocesa likuma 631. pants ir iekļauts šā likuma 59. nodaļā, kas regulē procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.

Kriminālprocesa likuma 631. pants redakcijā, kas bija spēkā no 2005. gada 1. oktobra līdz 2009. gada 30. jūnijam, noteica: „Tiesas lēmums ir pārsūdzams apelācijas instances tiesā vispārējā kārtībā.”

Ar 2009. gada 12. marta likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā, Kriminālprocesa likuma 631. pants izteikts šādā redakcijā:

„(1) Tiesas lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt apgabaltiesā, sūdzību vai protestu iesniedzot rajona (pilsētas) tiesā.

(2) Sūdzību vai protestu izskata tiesa triju tiesnešu sastāvā šā likuma 629. pantā noteiktajā termiņā un kārtībā, pirmo uzklusot sūdzības vai protesta iesniedzēju un pārbaudot iesniegtos pierādījumus.

(3) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630. pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams.”

Kopš minēto grozījumu spēkā stāšanās Kriminālprocesa likuma 631. pants ir vairākas reizes grozīts, taču šā panta trešā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) no 2009. gada 1. jūlija ir spēkā minētajā redakcijā.

2. Satversmes tiesā 2021. gada 29. decembrī tika ierosināta lieta Nr. 2021-44-01 „Par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Satversmes tiesā tika ierosinātas vēl sešas lietas par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam: lieta Nr. 2022-07-01, lieta Nr. 2022-11-01, lieta Nr. 2022-12-01, lieta Nr. 2022-15-01, lieta Nr. 2022-40-01 un lieta Nr. 2023-02-01. Lai veicinātu šo lietu vispusīgu un ātru iztiesāšanu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu, tās tika apvienotas vienā lietā Nr. 2021-44-01 „Par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

3. Pieteikumu iesniedzēji – ārvalstīs reģistrēti komersanti *IDream OU, Produkttech Engineering AG, Polaris Consulting Ltd, Fortress Finance Inc.*, kā arī Artjoms Zujevs (*Artem Zuev*), Baksodirs Boltabajevičs Parpijevs (*Bakhodir Boltabayevich Parpiyev*) un Jusefs Fajezs Jusefs Abdelsajeds

(Youssef Fayed Youssef Abdelsayed) (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētā norma paredz, ka lieta procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir izskatāma divās tiesu instancēs, un neparedz tās skatīšanu kasācijas kārtībā. Apgabaltiesai ir piešķirtas tiesības atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un taisīt jaunu lēmumu lietā, kurš var būt pretējs iepriekš lemtajam. Gadījumā, kad rajona (pilsētas) tiesa ir atzinusi mantu par noziedzīgi iegūtu un konfiscējamu, lēmuma tiesiskuma kontroli var veikt apgabaltiesa. Turpretim Pieteikumu iesniedzēju gadījumā ar rajona (pilsētas) tiesas lēmumu process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izbeigts, bet manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta ar apgabaltiesas lēmumu, kas bijis pirmais un vienīgais mantas konfiskācijas lēmums. Tā kā šāds lēmums atbilstoši apstrīdētajai normai nav pārsūdzams, Pieteikumu iesniedzējiem ir liegta iespēja pārliecināties par tā tiesiskumu.

Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs ir ievērojis formālos tās pieņemšanas noteikumus, taču ir pārkāpts labas likumdošanas princips. Proti, apstrīdētajā normā nav ieviestas Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa direktīvā 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (turpmāk – Direktīva 2014/42/ES) noteiktās prasības. Turklāt no apstrīdētās normas izstrādes materiāliem nav iespējams izsecināt ne tās leģitīmo mērķi, ne piemērotību šā mērķa sasniegšanai, ne arī citus samērīguma apsvērumus.

Apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīmi mērķi – citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība, proti, nodrošināt savlaicīgu un uz procesa ekonomijas interesēm vērstu kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanu, kā arī mazināt valsts izmaksas, kas saistītas ar arestētās mantas glabāšanu. Apstrīdētā norma pirmšķietami ir piemērota minēto leģitīmo mērķu sasniegšanai. Tomēr ir pamatotas šaubas par to, vai šos leģitīmos mērķus var attiecināt uz apstrīdēto normu, ciktāl tā liedz iespēju pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu tādā gadījumā, ja tas ir pirmais lēmums, ar kuru manta atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta.

Apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus var sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu atjaunojot kasācijas instanci, bet vienlaikus

paredzot drošības naudu par kasācijas sūdzības iesniegšanu vai nosakot īsākus kasācijas sūdzības iesniegšanas un izskatīšanas termiņus. Tāpat par personas tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli varētu uzskatīt apgabaltiesas tiesības atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai, ja konstatēts kāds materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpums.

Sabiedrības ieguvums no tā, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav iespējams kasācijas kārtībā pārbaudīt apgabaltiesas lēmuma tiesiskumu, nav lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu. Visas sabiedrības interesēs vispirms ir objektīvs un taisnīgs tiesas process par noziedzīgi iegūtu mantu, un tikai sekundāri sabiedrībai varētu būt interese par procesa ekonomiju un lietas paātrinātu izskatīšanu. Turklāt kasācijas instances paredzēšana gadījumos, kad apgabaltiesa kā pirmā un vienīgā ir atzinusi mantu par noziedzīgi iegūtu un to konfiscējusi, ne tikai nodrošinātu indivīda pamattiesību aizsardzību, bet arī atbilstu visas sabiedrības interesēm, jo veicinātu vienveidīgas prakses veidošanos.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem ārvalstīs reģistrēti komersanti *IDream OU* un *Produktch Engineering AG*, kā arī Artjoms Zujevs (*Artem Zuev*) un Baksodirs Boltabajevičs Parpijevs (*Bakhodir Boltabayevich Parpiyev*) izteica apsvērumus par Direktīvas 2014/42/ES attiecināmību uz Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā regulēto procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, kā arī lūdza Satversmes tiesu uzdot jautājumus Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, izskatāmajā lietā Satversmes 92. panta pirmais teikums ir vērtējams kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu (turpmāk – Harta), īpaši tās 47. pantu, Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 1. un 6. punktu un Padomes 2005. gada 24. februāra pamatlēmuma 2005/212/TI par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju (turpmāk – Pamatlēmums 2005/212/TI) 4. pantu.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Tā kā process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izņēmums no kārtības, kādā mantiskie jautājumi tiek risināti pamata kriminālprocesā, šādu procesu var regulēt atšķirīgi noteikumi, kas vērsti uz ātru un efektīvu tā mērķa sasniegšanu. Apstrīdētajā normā ietvertais regulējums ir viens no līdzekļiem, ar kuriem tiek panākta mantisko

jautājumu ātra un efektīva atrisināšana. Proti, kriminālprocesuālais regulējums attiecībā uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu ir veidots tādējādi, ka jautājumu par to, vai manta ir noziedzīgi iegūta un konfiscējama, ir iespējams skatīt divās tiesu instancēs un katrā no tām ir patstāvīgi pārbaudāma mantas izcelsme, izvērtējot lietas pamatā esošos faktiskos apstākļus un juridiskos jautājumus.

Turklāt ne no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. panta, ne arī Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizriet ne prasība ieviest kasācijas instanci Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā uzsāktā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ne arī prasība nodrošināt iespēju pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, kas ir pirmais lēmums, ar kuru manta atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta. Valstij ir rīcības brīvība noteikt pārsūdzības instances un kārtību atkarībā no lietas veida. Tādējādi tas, vai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir paredzēta kasācijas instance, kura izvērtē tikai jautājumus par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību, ir ne tik daudz tiesību jautājums, bet drīzāk gan lietderības jautājums, kuru izlemj likumdevējs.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 28. oktobra spriedumā lietā C-319/19 (turpmāk – spriedums lietā C-319/19) norādīts, ka Direktīva 2014/42/ES ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nav piemērojama dalībvalsts tiesiskajam regulējumam, kurā paredzēts, ka nelikumīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju valsts tiesa uzdod veikt tādā procedūrā, kura neattiecas uz viena vai vairāku noziedzīgu nodarījumu konstatāciju, vai uzreiz pēc šādas procedūras. Lai gan minētajā lietā tika vērtēts tāds tiesiskais regulējums, kas paredz mantas konfiskāciju civiltiesiskā procesā, ir būtiski tas, ka Kriminālprocesa likuma 59. nodaļa paredz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma procesā, kurā netiek vērtēta personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Apstrīdētā norma Pieteikumu iesniedzējiem neierobežo Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu. Personas tiesības efektīvi īstenot tiesības uz savu mantu ir nodrošinātas ne tikai tiesvedības procesa laikā, bet jau kopš brīža, kad mantai uzlikts arests. Proti, no brīža, kad pieņemts lēmums par aresta

uzlikšanu mantai, tās īpašniekam ir tiesības informēt procesa virzītāju par jebkuru jautājumu, tostarp tiesības iesniegt pierādījumus par mantas likumīgo izcelsmi.

Kasācijas instances tiesai ir būtiska loma tiesību normu iztulkošanā un piemērošanā. Tai ir jānodrošina vienveidīga tiesību normu iztulkošanas un piemērošanas prakse, nevis jāpārvērtē pierādījumi, kurus vērtējušas zemāku instanču tiesas. Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir vērsts tikai uz konkrētajā kriminālprocesā esošo mantisko jautājumu noregulēšanu, tātad, paredzot pārsūdzību kasācijas kārtībā, netiktu nodrošināts šā īpašā procesa mērķis. Proti, ja rajona (pilsētas) tiesa pieņemtu lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, bet apgabaltiesa pieņemtu lēmumu atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu, tad pat tādā gadījumā, ja būtu paredzēta pārsūdzība kasācijas kārtībā, netiktu nodrošināta apgabaltiesas lēmumā norādīto pierādījumu pārvērtēšana pēc būtības, jo šāda pārvērtēšana neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē.

6. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punktā ietvertie tiesību aizsardzības pasākumi daļā, kas attiecas uz pārsūdzības tiesību nodrošināšanu atsevišķi izdalītā konfiskācijas procesā, nav pienācīgi ieviesti un pārņemti Latvijas tiesiskajā regulējumā.

Tā kā process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izņēmums no mantisko jautājumu risināšanas kārtības pamata kriminālprocesā, šādu procesu var regulēt atšķirīgi noteikumi, kas vērsti uz ātru un efektīvu tā mērķa sasniegšanu. Tādējādi nevar uzskatīt, ka likumdevējs, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu neparedzot iespēju pārsūdzēt lēmumu kasācijas kārtībā, būtu rīkojies acīmredzami neatbilstoši taisnīgas tiesas principam.

Tomēr Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punktā ietvertais nosacījums, ka personai, pret kuru tiek vērsta konfiskācija, ir jābūt nodrošinātām efektīvām iespējām pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu, viennozīmīgi norāda uz to, ka personai vajag būt nodrošinātai iespējai pārsūdzēt tādu tiesas lēmumu, ar kuru tās īpašums tiek galīgi atsavināts. Apstrīdētā norma, atbilstoši kurai apgabaltiesas pieņemtais lēmums nav pārsūdzams, ir absolūta un galīga. Līdz ar to tādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos kā izskatāmajā lietā, kurā manta pirmo reizi atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta ar apgabaltiesas lēmumu, ir secināms, ka Pieteikumu iesniedzējiem nav tikusi nodrošināta efektīva tiesību aizsardzība.

7. Pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Senāts jau norādījis, ka kasācijas kārtībā nav pārbaudāmi kasācijas protesta un sūdzības iesniedzēju apsvērumi par citādu lietas apstākļu novērtējumu, nekā to veikusi apgabaltiesa. Proti, kasācijas instances tiesa veic tikai tiesas nolēmuma tiesiskuma pārbaudi, bet neskata lietu pēc būtības, nespriež par faktiem un nevērtē lietā esošos pierādījumus no jauna. Tādējādi kasācijas instances paredzēšana procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nebūtu lietderīga. Savukārt apgabaltiesas kompetences ierobežošana, paredzot tai iespēju vienīgi atcelt rajona (pilsētas) tiesas nolēmumu, faktiski nenodrošinātu Direktīvas 8. panta 6. punktā noteikto prasību ievērošanu, jo rajona (pilsētas) tiesai būtu saistoši apgabaltiesas paustie apsvērumi. Tādējādi tiesības uz taisnīgu tiesu un sprieduma pārskatīšanu augstākā instancē tiek pilnībā nodrošinātas ar divām tiesu instancēm.

Sakarā ar Direktīvas 2014/42/ES piemērošanu Ģenerālprokuratūra vērš uzmanību uz spriedumā lietā C-319/19 norādīto, ka Direktīva 2014/42/ES ir tiesību akts, ar kuru dalībvalstīm uzlikts pienākums ieviest kopēju noteikumu minimumu attiecībā uz nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, lai atvieglotu kriminālprocesa ietvaros tiesas izdotu konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu. Taču Direktīva 2014/42/ES nereglamentē nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, ko kāda dalībvalsts tiesa uzdevusi veikt tādā procedūrā, kura neattiecas uz viena vai vairāku noziedzīgu nodarījumu konstatēšanu, vai uzreiz pēc šādas procedūras.

8. Pieaicinātā persona – Finanšu izlūkošanas dienests – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu primāri tiek vērtēts tas, vai manta ir noziedzīgi iegūta. Ja manta tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu, tiek risināts jautājums par turpmāko rīcību ar šo mantu, un šī rīcība var būt ne tikai mantas konfiskācija valsts labā, bet arī noziedzīga nodarījuma rezultātā cietušās personas aizsardzība, atdodot mantu tās likumīgajam īpašniekam. Tādēļ šādos procesos ir būtiski nodrošināt savlaicīgu mantisko jautājumu atrisināšanu. Turklāt uzmanība jāpievērš spriedumā lietā C-319/19 izdarītajam secinājumam, ka Direktīva 2014/42/ES nav attiecināma uz

noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, kas tiek veikta procesā, kurš vērsts vienīgi uz mantas noziedzīgas izcelsmes konstatēšanu un kurā nenotiek vēršanās pret prezumēto noziedzīga nodarījuma izdarītāju, kā arī netiek veikti pasākumi šīs personas iespējamai notiesāšanai.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Zvērinātu advokātu padome – uzskata, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz iespēju pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, ar kuru manta pirmo reizi atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Latvijas Zvērinātu advokātu padome piekrīt tiesībsarga atzinumā par pārbaudes lietu Nr. 2020-40-4AD konstatētajam, ka Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punkts interpretējams tādējādi, ka valstij ir pienākums radīt iespēju pārsūdzēt tiesas lēmumu, kas uzskatāms par konfiskācijas rīkojumu atbilstoši minētās normas tiešajai gramatiskajai nozīmei. Attiecīgi tāds tiesas lēmums, ar kuru netiktu piemērota mantas konfiskācija, piemēram, labvēlīgs rajona (pilsētas) tiesas lēmums par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigšanu, nebūtu uzskatāms par konfiskācijas rīkojumu Direktīvas 2014/42/ES izpratnē.

Apstrīdētā norma ir pietiekami skaidri formulēta un nepārprotama, un persona var izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu, kā arī paredzēt tās piemērošanas sekas. Tomēr apstrīdētā norma neatbilst Latvijai saistošajām Eiropas Savienības tiesību prasībām, jo tajā nav pienācīgi ieviesti Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punktā ietvertie tiesību aizsardzības pasākumi attiecībā uz pārsūdzības tiesību nodrošināšanu atsevišķi izdalītā konfiskācijas procesā.

Apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir nodrošināt savlaicīgu un uz procesa ekonomijas interesēm vērstu kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanu. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti šā leģitīmā mērķa sasniegšanai. Tomēr šo mērķi tādā pašā kvalitātē var sasniegt arī ar citiem līdzekļiem, piemēram, sašaurinot apgabaltiesas kompetenci vai ieviešot kasācijas instanci procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

Latvijas Zvērinātu advokātu padome pievienojas Pieteikumu iesniedzēju viedoklim, ka labums, ko gūst sabiedrība no apstrīdētajā normā noteiktā pamattiesību ierobežojuma, nav lielāks par personai nodarīto kaitējumu. Primāri visas sabiedrības interesēs ir objektīvs un taisnīgs tiesas process par noziedzīgi iegūtu mantu, un tikai

sekundāri sabiedrībai varētu būt interese par procesa ekonomiju un lietas paātrinātu izskatīšanu. Procesā apzināta steidzināšana var ietekmēt procesa kvalitāti un radīt pamatotas šaubas par procesa taisnīgu norisi.

10. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras docents zvērināts advokāts Dr. iur. Jānis Rozenbergs – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir savlaicīga un uz procesa ekonomijas interesēm vērsta kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšana, citu personu tiesību aizsardzība, kā arī tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā ievērošana. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti šo leģitīmo mērķu sasniegšanai. Tomēr leģitīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē ir iespējams sasniegt arī ar citiem līdzekļiem, piemēram, atjaunojot kasācijas instanci procesā par noziedzīgi iegūtu mantu vai sašaurinot apgabaltiesas kompetenci.

Turklāt sabiedrības ieguvums no regulējuma, kas neparedz apgabaltiesas lēmuma pārsūdzību procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, nekompensē indivīdam ar apstrīdētajā normā ietverto pamattiesību ierobežojumu nodarīto kaitējumu. Situācijā, kad rajona (pilsētas) tiesa pieņem lēmumu, ar kuru process par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izbeigts, savukārt apgabaltiesa nolemj atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu un konfiscēt, ar mantu saistītajai personai tiek pilnībā liegta iespēja aizsargāt savas īpašuma tiesības pret nelikumīgu apgabaltiesas lēmumu. Proti, tai būtībā nav iespēju atspēkot tos apgabaltiesas motīvus, kuri bijuši pamatā mantas atzīšanai par noziedzīgi iegūtu un tās konfiskācijai.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras lektors Dr. iur. Gunārs Kūtris – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Gadījumā, kad rajona (pilsētas) tiesa ir nolēmusi izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, jo tās noziedzīgā izcelsme nav pierādīta, savukārt apgabaltiesa ir atcēlusis šo lēmumu un atzinusi mantu par noziedzīgi iegūtu, Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības netiek nodrošinātas. Šāds apgabaltiesas

lēmums, ar kuru manta pirmo reizi atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta, ir rīkojums par mantas konfiskāciju.

Nebūtu korekti secināt, ka procesā, kurā jau bijis tiesas spriedums par kādas personas vainu noziegumā, aizskartā mantas īpašnieka tiesības tiktu aizsargātas vairāk nekā tādas pašas personas tiesības konfiskācijas procesā, kurā pirms tam nav bijis tiesas spriedums par kāda nozieguma izdarīšanu. Tādēļ Direktīvas 2014/42/ES 8. pantā noteiktā efektīvā iespēja pārsūdzēt tiesā konfiskācijas rīkojumu ir atzīstama par obligātu prasību visos gadījumos, kad persona pirmo reizi saskaras ar rīkojumu par tās mantas konfiskāciju.

Apstrīdētā norma ir vērsta uz to, lai sekmētu atsevišķa procesuāla jautājuma ātrāku atrisināšanu. Tomēr procesuālās ekonomijas princips nedrīkst prevalēt pār citiem principiem. To pašu mērķi ir iespējams sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, atjaunojot normatīvajā regulējumā sākotnējo kārtību, kas ļāva pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, vai paredzot, ka tādā gadījumā, ja apgabaltiesas viedoklis par mantas noziedzīgo izcelsmi atšķiras no rajona (pilsētas) tiesas lēmumā izdarītajiem secinājumiem, apgabaltiesai ir pienākums atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot lietu atkārtotai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā, motivēti norādot, kuri pierādījumi, pēc tās ieskata, prasa atkārtotu izvērtēšanu.

12. Pieaicinātās personas – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras vadītājs un docents Dr. iur. Arnis Buka un docents Dr. iur. Edmunds Broks – norāda, ka Direktīva 2014/42/ES neregulē konfiskāciju, ko kāda dalībvalsts tiesa uzdevusi veikt tādā procedūrā, kura neattiecas uz viena vai vairāku noziedzīgu nodarījumu konstatēšanu.

Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā C-319/19 ir ierobežojusi Direktīvas 2014/42/ES piemērošanas jomu. Tā norādījusi, ka Direktīva 2014/42/ES ir piemērojama tad, ja izpildās divi kritēriji. Pirmkārt, nodarījumam, saistībā ar kuru tiek veikta konfiskācija, ir jābūt Eiropas Savienības līmenī saskaņotam Direktīvas 2014/42/ES 3. pantā minētajos Eiropas Savienības tiesību aktos. Un, otrkārt, tā ir piemērojama tikai tādām konfiskācijas procesam, kurā attiecībā uz noziedzīgo nodarījumu ir pasludināts galīgs un notiesājošs spriedums.

13. Pieaicinātā persona – Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes doktorants *Mg. iur. Andrejs Ņikiforovs* – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu mērķis ir nevis konfiscēt noziedzīgi iegūto mantu valsts labā pēc iespējas īsākā termiņā, bet atjaunot cietušajai personai pretlikumīgi atņemtās vai ierobežotās īpašuma tiesības. Tas izskaidro nepieciešamību noteikt īsākus procesuālos termiņus, ierobežot pieeju lietas materiāliem, kā arī paredzēt iespēju pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu tikai apgabaltiesā.

Rajona (pilsētas) tiesas lēmums par noziedzīgi iegūtu mantu ir pārsūdzams apgabaltiesā. Apgabaltiesai ir pieejami visi lietas materiāli, paskaidrojumi, kas bija pieejami rajona (pilsētas) tiesai, kā arī rajona (pilsētas) tiesas nolēmums, sūdzība, protests un, iespējams, arī papildu paskaidrojumi un pierādījumi. Tādējādi apgabaltiesas rīcībā, izskatot lietas materiālus procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ir lielāks informācijas apjoms, nekā bija pieejams rajona (pilsētas) tiesai. Kasācijas instances paredzēšana procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nebūtu nedz tiesiski pamatota, nedz lietderīga no cietušās personas viedokļa, jo ne tikai noslogotu tiesu sistēmu, bet arī padarītu procesu par noziedzīgi iegūtu mantu par mazāk efektīvu līdzekli īpašuma tiesību aizsardzībai.

Tomēr *Mg. iur. Andrejs Ņikiforovs* vērs uzmanību uz to, ka praksē vairumā gadījumu, kad ar mantu saistītā persona saņem lēmumu par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu un izdalīšanu no kriminālprocesa, šāds lēmums nesatur ne precīzu predikatīvā noziedzīga nodarījuma identifikāciju, ne pierādījumus, kas liecinātu par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu, ne arī norādes uz noziedzīga nodarījuma izdarītājiem. Proti, šāds lēmums nesatur nekādu tiešu informāciju, kas ļautu mantu objektīvi uzskatīt par noziedzīgi iegūtu.

14. Satversmes tiesa, izskatot lietu rakstveida procesā, 2023. gada 31. janvārī pieņēma lēmumu uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai un apturēt tiesvedību lietā līdz brīdim, kad stājas spēkā Eiropas Savienības Tiesas nolēmums.

Eiropas Savienības Tiesa 2024. gada 4. oktobrī pasludināja spriedumu apvienotajās lietās C-767/22, C-49/23 un C-161/23 „IDream u.c.”. Tā nosprieda, ka Direktīva 2014/42/ES un Pamatlēmums 2005/212/TI jāinterpretē tādējādi, ka šo tiesību

aktu piemērošanas jomā neietilpst valsts tiesiskais regulējums, kas paredz iespēju tāda kriminālprocesa gaitā, kura mērķis ir noskaidrot, vai persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, uzsākt procesu, lai, pamatojoties uz krimināllietas materiāliem, lemtu par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, ja šis konfiskācijas process neattiecas uz šāda noziedzīga nodarījuma konstatāciju un ja pat nav neviena ar attiecīgās personas slimību vai bēguļošanu saistīta iemesla, kura dēļ tā nevarētu ierasties tiesā.

15. Satversmes tiesa 2024. gada 13. novembrī atjaunoja tiesvedību lietā Nr. 2021-44-01. Pēc tiesvedības atjaunošanas Pieteikumu iesniedzēji Artjoms Zujevs (*Artem Zuev*) un ārvalstīs reģistrēts komersants *Produktch Engineering AG* izteikuši viedokli par lietas materiāliem.

Pieteikumu iesniedzēji norādīja: nebūtu pieļaujams tas, ka mantas īpašniekiem tiek nodrošināts zemāks pamattiesību aizsardzības standarts tikai tādēļ vien, ka sevišķais kriminālprocess par noziedzīgi iegūtu mantu neietilpst Direktīvas 2014/42/ES un Pamatlēmuma 2005/212/TI tvērumā. Minētajos Eiropas Savienības tiesību aktos ietvertie minimālie noteikumi attiecībā uz personām paredzētiem aizsargpasākumiem ir attiecināmi arī uz sevišķo procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un vērtējami Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā.

Secinājumu daļa

16. Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

16.1. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Proti, Pieteikumu iesniedzējiem esot liegtas tiesības pārbaudīt tāda apgabaltiesas lēmuma tiesiskumu, ar kuru viņiem piederošā manta pirmo reizi atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta, jo saskaņā ar apstrīdēto normu šāds apgabaltiesas lēmums nav pārsūdzams.

Apstrīdētā norma ir daļa no Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā noteiktā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu tiesiskā regulējuma. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu uz personu, kas saistīta ar šo mantu, ir attiecināmas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2016-13-01 10. punktu*). Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs

tiesas process aptver vairākas savstarpēji saistītas tiesības, tostarp arī tiesības uz pārsūdzību (*sal.: Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 28.1. punkts*).

Satversmes tiesa, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, jau vairākkārt atzinusi, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu uz personu, kas saistīta ar mantu, ir attiecināms Konvencijas 6. pants tā darbības civiltiesiskajā aspektā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.2. punktu*). Tādējādi uz minēto procesu neattiecas Konvencijas 7. protokola 2. pantā noteiktā prasība nodrošināt notiesājoša sprieduma pārsūdzību vismaz vienā instancē. Attiecībā uz Konvencijas 6. pantu tā darbības civiltiesiskajā aspektā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā norādīts, ka tas neuzliek pienākumu dalībvalstīm visos gadījumos izveidot kasācijas vai apelācijas instances tiesas, tomēr tad, ja šādas tiesas tiek izveidotas, tām savā darbībā jāievēro Konvencijas 6. pants (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1970. gada 17. janvāra sprieduma lietā „Delcourt v. Belgium”, pieteikums Nr. 2689/65, 25.–26. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam būtu vērtējama kopsakarā ar Hartas 47. pantu, Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 1. un 6. punktu, kā arī Pamatlēmuma 2005/212/TI 4. pantu. Tomēr Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka Direktīvas 2014/42/ES un Pamatlēmuma 2005/212/TI piemērošanas jomā neietilpst tāds valsts tiesiskais regulējums, kāds ietverts apstrīdētajā normā (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 4. oktobra sprieduma apvienotajās lietās C-767/22, C-49/23 un C-161/23 „IDream u. c.” 89. punktu*). Uz Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā ietverto procesa par noziedzīgi iegūtu mantu regulējumu attiecas Hartas 47. pants un Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra regula 2018/1805 par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu. Vērtējot apstrīdētās normas satversmību, jāņem vērā arī tas, ka saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 3. punktu un Hartas 52. panta 3. punktu pamattiesības, kas garantētas Konvencijā un izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir uzskatāmas par Eiropas Savienības vispārējiem tiesību principiem un Hartā ietverto Konvencijā garantētajām tiesībām atbilstošo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā Konvencijā noteiktajām tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.3. punktu*).

Tādējādi izskatāmajā lietā Satversmes tiesa pārbaudīs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam kopsakarā ar prasībām, kas noteiktas Hartas 47. pantā un Konvencijas 6. panta 1. punktā tā civiltiesiskajā aspektā.

16.2. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka likumdevējs, ievērojot savas rīcības brīvības robežas, kas izriet no Latvijas tiesību sistēmas un valstij saistošiem starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, var noteikt tādas lietu kategorijas, kurās tiesas nolēmumi nav pārsūdzami (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2014-23-01 10. punktu*). Tādējādi Satversmes 92. panta pirmais teikums neparedz valstij pienākumu visās lietu kategorijās noteikt personai tiesības uz pārsūdzību augstākas instances tiesā, ja zemākās instances tiesā ir bijis nodrošināts pienācīgs tiesas process (*sal.: Satversmes tiesas 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 9. punkts*).

Tātad, lai izskatāmajā lietā noskaidrotu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa pārbaudīs:

1) kāds ir likumdevēja mērķis procesa par noziedzīgi iegūtu mantu regulēšanā un kāds ir šā procesa raksturs;

2) vai personai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, jo īpaši apgabaltiesā, tiek nodrošināts taisnīgs tiesas process.

17. Lai noskaidrotu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, Satversmes tiesai vispirms jānoskaidro, kāds ir likumdevēja mērķis konkrētās lietu kategorijas regulēšanā un kāds ir tās lietu kategorijas raksturs, kuras ietvaros tiesas nolēmums tiek pieņemts.

17.1. Kriminālprocesā vienlaikus ar jautājumiem par personas vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā var būt nepieciešams risināt jautājumus, kas skar personas mantiskās intereses, arī īpašuma tiesības. Tomēr noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana nereti ir sarežģīts un ilgstošs process, kurā vajag lemt par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un par turpmāku rīcību ar šo mantu, negaidot galīgo nolēmumu kriminālprocesā. Tāpēc Kriminālprocesa likumā ir paredzēts, ka mantiskie jautājumi var tikt risināti ne tikai pamata kriminālprocesā, bet arī procesā par noziedzīgi iegūtu mantu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-10-01 20.1. punktu*).

Noziedzīgi iegūtas mantas atdošana cietušajam vai konfiskācija nodrošina tiesiskuma atjaunošanu un sabiedrības interešu ievērošanu. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka arī Latvijas starptautiskās saistības ietver pienākumu izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu, ka noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta. Noziedzīgi iegūta manta tiek konfiscēta, lai persona no tās negūtu labumu un nevarētu netaisni iedzīvoties noziedzīga nodarījuma rezultātā. Arī tad, ja kriminālprocesā netiek konstatēta personas vaina, noziedzīgas darbības nevar radīt tai finansiālu labumu. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai piemīt arī atturoša un korektīva ietekme, tā kalpo tam, lai novērstu noziedzīgas darbības sekas un pēc iespējas atjaunotu stāvokli, kāds bija pirms noziedzīgās darbības izdarīšanas. Lai pildītu minētos uzdevumus, noziedzīgi iegūta manta ir jāizņem no civiltiesiskās apgrozības – tas ir mantas konfiskācijas galvenais mērķis (*sal.: Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 26.2.–26.3. punkts*).

Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmā daļa noteic, ka izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokuroram ir tiesības pirmstiesas kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pastāv šādi nosacījumi: 1) pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu; 2) objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus.

Līdz ar to likumdevēja mērķis, izdalot mantisko jautājumu vērtēšanu atsevišķā procesā, bija nodrošināt savlaicīgu un uz procesa ekonomijas interesēm vērstu kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-10-01 20.2. punktu*), proti, izņemt noziedzīgi iegūtu mantu no civiltiesiskās apgrozības pēc iespējas efektīvākā procesā.

17.2. Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir atsevišķs, no pamata kriminālprocesa nodalīts process. Šim procesam ir raksturīgs tas, ka tajā netiek noskaidrota personas vaina, bet gan tiek lemts par mantas noziedzīgo izcelsmi vai saistību ar noziedzīgu nodarījumu. Process par noziedzīgi iegūtu mantu atbilst doktrīnā atzītajam šāda sevišķā procesa apzīmējumam „process par lietu” (*sal.: Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 26.1. punkts*). Arī tiesu praksē tiek atzīts, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir

jāvērtē mantas izcelsme un tas, vai pastāv apstākļi, kuru dēļ šo mantu var atzīt par noziedzīgi iegūtu, nevis tas, vai persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu (*sk., piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2021. gada 21. maija lēmumu lietā Nr. 11816005518*).

Turklāt šajā procesā jautājums par mantas izcelsmi tiek izlemts galīgi. Proti, ja pirmstiesas kriminālprocesā ir bijis process par noziedzīgi iegūtu mantu un tiesa ir atzinusi mantu par noziedzīgi iegūtu, tad tiesai pamata kriminālprocesā šis jautājums atkārtoti vairs nav jāizlemj.

Tāpat process par noziedzīgi iegūtu mantu ir atsevišķs un nošķirts process, kurā tiesa izlemj tikai vienu lietā radušos jautājumu – mantisko jautājumu.

17.3. Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izņēmums no mantisko jautājumu risināšanas kārtības pamata kriminālprocesā, tāpēc šim procesam var būt noteikti atšķirīgi noteikumi, kas vērsti uz tā mērķa ātru un efektīvu sasniegšanu.

Pieteikumu iesniedzēji un vairākas lietā pieaicinātās personas norāda, ka mantisko jautājumu ātra un efektīva atrisināšana nav procesa par noziedzīgi iegūtu mantu pašmērķis. Neesot samērīgi tas, ka, izskatot jautājumu par mantas noziedzīgo izcelsmi pamata kriminālprocesā, personai tiek nodrošinātas tiesības pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, savukārt procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tai šādas tiesības netiek nodrošinātas. Lai ievērotu personas tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī nodrošinātu vienvērtīgu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanas praksi, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu vajagot paredzēt iespēju pārsūdzēt kasācijas instances tiesā vismaz tādu apgabaltiesas lēmumu, ar kuru manta pirmo reizi atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscēta.

Savukārt Saeima norāda: tas vien, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu uz personu, kas saistīta ar mantu, ir attiecināmas no Konvencijas 6. panta 1. punkta un Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošās tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas, nenozīmē, ka šajā procesā ir nodrošināma kasācijas instance. Proti, nedz no Konvencijas 6. panta 1. punkta, nedz Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizriet prasība ieviest kasācijas instanci procesā par noziedzīgi iegūtu mantu vai prasība nodrošināt iespēju pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, ar kuru pēc personai labvēlīga rajona (pilsētas) tiesas lēmuma pārsūdzēšanas manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka likumdevējam demokrātiskā tiesiskā valstī, pieņemot procesuālos likumus, ir rīcības brīvība gan noteikt attiecīgos procesos

skatāmo lietu kategorijas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību. Tāpat likumdevējam ir tiesības noteikt pamattiesībām atbilstošu lietu izskatīšanas, tostarp nolēmumu pārsūdzēšanas, kārtību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 17. punktu*).

Kasācijas instance pilda īpašu funkciju, un tai ir publiski tiesisks raksturs, kas vērsts uz materiālo un procesuālo tiesību normu vienveidīgu iztulkošanu un piemērošanu visā valstī (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 2.1. punktu*). Taču kasācijas instances tiesas kompetencē neietilpst lietas materiālos esošo pierādījumu pārbaude un pārvērtēšana, kā arī tā nepārbauda kasācijas sūdzībā vai protestā norādītos apsvērumus par citādu lietas apstākļu novērtējumu nekā tas, ko sniegusi apelācijas instances tiesa (*sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta 2006. gada 17. janvāra lēmuma lietā Nr. SKK-8/2006 7. lp.*).

Līdz 2009. gada 1. jūlijam, kad spēkā stājās apstrīdētā norma, Kriminālprocesa likuma 631. pants paredzēja, ka pirmās instances tiesas pieņemtais lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir pārsūdzams apelācijas instances tiesā vispārējā kārtībā. Tātad sākotnēji likumdevējs procesā par noziedzīgi iegūtu mantu attiecībā uz tiesu pieņemto lēmumu pārsūdzības iespējām bija noteicis vispārējo kārtību, citstarp paredzot apelācijas instances tiesas lēmuma pārsūdzību kasācijas kārtībā (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2008. gada 6. marta lēmuma lietā Nr. SKK-93/2008 4. lp.*).

Nemot vērā to, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izskatīts jautājums par mantas izcelsmi, kā arī to, ka šis process veidots tā, lai nodrošinātu iespējami ātrāku un efektīvāku mantisko jautājumu atrisināšanu, likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, nolēma turpmāk noteikt mantisko jautājumu izskatīšanu tikai divās instancēs. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais regulējums ir viens no līdzekļiem, ar kuriem tiek panākta mantisko jautājumu ātrāka un efektīvāka atrisināšana. Turklāt Satversmes tiesa jau ir secinājusi: lai arī mantiskie jautājumi var tikt risināti gan procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, gan pamata kriminālprocesā, ir jāatzīst, ka, ņemot vērā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu atšķirīgo būtību un mērķi, nav pamata abus šos procesus salīdzināt (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-10-01 20.2. punktu*).

Līdz ar to process par noziedzīgi iegūtu mantu ir sevišķs, no pamata kriminālprocesa nošķirts process, kas vērsts vienīgi uz procesa ekonomijas interesēs balstītu kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanu.

18. Pēc tam, kad noskaidrots mērķis, ar kādu likumdevējs regulē procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, kā arī šā procesa raksturs, Satversmes tiesai ir jāpārbauda tas, vai personai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, jo īpaši apgabaltiesā, tiek nodrošināts taisnīgs tiesas process.

Tiesiskas valsts princips prasa, lai lietas tiktu izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 32. punktu*). Lietas izskatīšanas procedūra ir taisnīga, ja ir ievērota prasība nodrošināt personai tiesības tikt uzklautai un tiesības pilnvērtīgi izmantot iespēju iesniegt pierādījumus (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 10. punktu*). Turklāt Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa ikvienā tiesvedības procesā nodrošināt pušu līdzvērtīgu iespēju principa piemērošanu attiecīgās tiesvedības procesa raksturam atbilstošā veidā (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.5. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi: tas, kā Konvencijas 6. panta 1. punkts piemērojams apelācijas un kasācijas instances tiesās, ir atkarīgs no attiecīgās lietu kategorijas īpašā rakstura, un ir jāņem vērā viss tiesvedības process kopumā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 5. aprīļa sprieduma lietā „Zubac v. Croatia”, pieteikums Nr. 40160/12, 82. punktu*).

18.1. Kriminālprocesa likuma regulējums attiecībā uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu kopš 2009. gada 1. jūlija, kad spēkā stājās apstrīdētā norma, ir vairākkārt grozīts. Pieteikumu iesniedzēju procesi par noziedzīgi iegūtu mantu risinājās laikposmā no 2021. gada 1. aprīļa līdz 2022. gada 10. novembrim (turpmāk – attiecīgais laikposms). Tādējādi Satversmes tiesa vispirms aplūkos attiecīgajā laikposmā spēkā bijušo procesu, kādā apgabaltiesā tika izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu.

18.1.1. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 631. panta otrajai daļai sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu izskata apgabaltiesa triju tiesnešu sastāvā šā likuma 629. pantā noteiktajā termiņā un kārtībā, pirmo uzklautot sūdzības vai protesta iesniedzēju.

Kriminālprocesa likuma 629. pants attiecīgajā laikposmā paredzēja, ka tiesnesim pēc tam, kad tiesā saņemts lēmums par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu, ir pienākums noteikt tiesas sēdes laiku un vietu, uzaicināt uz tiesas sēdi procesa virzītāju, prokuroru, kā arī Kriminālprocesa likuma 628. pantā noteiktās ar mantu saistītās personas un šai tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā. Lai nodrošinātu izmeklēšanas noslēpuma aizsardzību, process skatāms slēgtā tiesas sēdē, un tajā tiek uzklausīts procesa virzītājs, prokurors, pārējās uzaicinātās un ieradušās personas, to pārstāvji vai aizstāvji. Turklāt tiesas sēdē procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt pierādījumus, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu tiesas procesa gaitā radušos jautājumu izskatīšanā.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesības tikt uzklausītam tiek īstenotas vairākos veidos, piemēram, kā tiesības saņemt pilnīgu informāciju par pretējās puses izteikto viedokli, savāktajiem pierādījumiem un faktiem, kā arī tiesības sagaidīt, ka tiesas nolēmums, ievērojot pušu izteikto viedokli, tiks argumentēts. Turklāt minētās tiesības ietver arī personas tiesības izteikties par faktiem un tiesību jautājumiem. Šo tiesību īstenošana jānodrošina vismaz rakstveidā (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 33.1. punktu*).

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 629. pantu attiecīgajā laikposmā ar mantu saistītajai personai bija nodrošinātas tiesības piedalīties tiesas sēdē, kurā tika izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu. Šai personai, tās pārstāvim vai aizstāvim bija nodrošinātas tiesības iepazīties ar tiesā iesniegto sūdzību vai protestu, iesniegt rakstveida paskaidrojumus par to un tiesas sēdē izteikties par sūdzību vai protestu, kā arī par tiesas sēdē procesa virzītāja vai prokurora paustajiem apsvērumiem. Turklāt ar mantu saistītajai personai bija nodrošinātas tiesības iesniegt apgabaltiesā papildu pierādījumus, kuri pamato mantas likumīgo izcelsmi un kurus tā nebija iesniegusi rajona (pilsētas) tiesā.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 630. pantam apgabaltiesai nav tiesību pieņemt lēmumu, ar kuru tā kā pirmā atzīst mantu par noziedzīgi iegūtu. Saskaņā ar minēto normu apgabaltiesa esot tiesīga vai nu atstāt negrozītu rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, vai pieņemt lēmumu, ar kuru tā izbeidz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, ja rajona (pilsētas) tiesa ir atzinusi mantu

par noziedzīgi iegūtu. Tomēr, pat ja apgabaltiesai šādas tiesības ir, taisnīgs regulējums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu būtu tāds regulējums, kas sašaurinātu apgabaltiesas kompetenci, ļaujot tai vai nu atstāt negrozītu rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, vai arī to atcelt un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai. Turklāt apgabaltiesas lēmumi, ar kuriem Pieteikumu iesniedzēju manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu, neesot bijuši pietiekami pamatoti. Proti, tajos neesot pienācīgi vērtēti visi lietas materiāli, tostarp Pieteikumu iesniedzēju iesniegtie pierādījumi.

Attiecībā uz to, vai apgabaltiesa, taisot lēmumus Pieteikumu iesniedzēju procesos par noziedzīgi iegūtu mantu, pienācīgi vērtēja visus lietas materiālus, Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka tiesību normu piemērošanas tiesiskuma kontrole neietilpst tās kompetencē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 10.2. punktu*). Vienlaikus apgabaltiesai, taisot lēmumu, atbilstoši Kriminālprocesa likuma prasībām ir pienākums pamatot savu viedokli.

Apstrīdētā norma nosaka: izskatot sūdzību vai protestu, apgabaltiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt kādu no Kriminālprocesa likuma 630. pantā minētajiem lēmumiem, kurš nav pārsūdzams. Šā likuma 630. pants attiecīgajā laikposmā paredzēja, ka tiesai, izskatot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu, jāizlemj: 1) vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu; 2) vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs; 3) vai kādai personai ir likumīgas tiesības uz mantu; 4) rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu. Ja tiesa atzīst, ka mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu nav pierādīta vai mantas izcelsme nav noziedzīga, tā pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Savukārt tad, ja tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu tādā kriminālprocesā, kas izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, tā papildus lemj arī par mantas aresta atcelšanu.

No minētā secināms, ka attiecīgajā laikposmā apgabaltiesai tāpat kā rajona (pilsētas) tiesai bija pienākums vērtēt visus materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un no jauna lemt par to, vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Proti, apgabaltiesai bija jāizlemj – atstāt spēkā rajona (pilsētas) tiesas lēmumu vai to atcelt un taisīt jaunu lēmumu pēc būtības, kas var ietvert arī gadījumu, kad tā, pretēji rajona (pilsētas) tiesai, atzīst mantu par noziedzīgi iegūtu un to konfiscē.

Satversmes tiesa jau ir konstatējusi, ka apgabaltiesas kompetence procesā par noziedzīgi iegūtu mantu neaprobežojas tikai ar tiesību jautājumu pārskatīšanu, jo tā atkārtoti pārbauda lietas faktus un vērtē pierādījumus par tiem (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 24. februāra sprieduma lietā Nr. 2023-40-01 10.2. punktu*). Atšķirībā no rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas rīcībā bija lielāks materiālu apjoms, jo papildus tiem materiāliem, kas iesniegti un izskatīti rajona (pilsētas) tiesā, apgabaltiesai bija pienākums izskatīt arī sūdzību vai protestu, kā arī procesā iesaistīto personu iesniegtos rakstveida paskaidrojumus, ja tādi tika iesniegti. Taču lietā vērtējamie fakti un tiesību jautājumi šādā gadījumā pēc būtības bija tie paši, kas tika skatīti rajona (pilsētas) tiesā, un tādējādi jautājums par mantas izcelsmi procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pēc būtības tika izskatīts divās tiesu instancēs.

Jāņem vērā, ka Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtā daļa attiecīgajā laikposmā paredzēja procesā iesaistīto personu tiesības iesniegt apgabaltiesā arī jaunus pierādījumus par mantas izcelsmi. Tādējādi atsevišķos gadījumos dažus pierādījumus apgabaltiesa varētu būt vērtējusi kā pirmā un vienīgā instance.

Tomēr apgabaltiesa pati par sevi ir augstākas instances tiesa, kurā lēmumi tiek pieņemti triju tiesnešu sastāvā jeb koleģiāli. Koleģialitātes principa mērķis ir vispusīga attiecīgajā lietā būtisko fakti un tiesību jautājumu apsvēršana, tos apspriežot un rodot atbilstošu tiesisku risinājumu. Šis mērķis tiek sasniegts, koleģiāli izvērtējot iespējamus risinājumus un nonākot pie taisnīga rezultāta (*sal.: Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 13.3. punkts*). Tādējādi arī koleģialitāte ir viens no principiem, kas garantē tiesas objektivitāti un kalpo kā personas tiesību aizsardzības papildu garantija. Turklāt, kā jau iepriekš šajā spriedumā tika norādīts, no Latvijai saistošām starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā neizriet prasība procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nodrošināt lietas izskatīšanu pēc būtības divās tiesu instancēs.

Tādējādi kārtība, kādā attiecīgajā laikposmā apgabaltiesā tika izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, nodrošināja personai tiesības tikt uzklautai un tiesības pilnvērtīgi izmantot iespēju iesniegt pierādījumus.

18.1.2. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir jānodrošina arī pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošana. Pušu līdzvērtīgu iespēju princips procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, no vienas puses, paredz visiem tā dalībniekiem iespēju izklāstīt lietas

apstākļus un, no otras puses, liedz kādam no dalībniekiem piešķirt būtiskas priekšrocības (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 25. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.1. punktu*).

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 629. panta trešo un ceturto daļu attiecīgajā laikposmā visām procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistītajām personām bija nodrošinātas vienādas tiesības izteikties tiesas sēdē, pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt pierādījumus, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu tiesas procesa gaitā radušos jautājumu izskatīšanā. Šis procesuālās tiesības procesā iesaistītajām pusēm bija vienādi nodrošinātas gan rajona (pilsētas) tiesā, gan apgabaltiesā.

Lai ar mantu saistītā persona varētu iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmes likumību, tai jābūt zināmiem faktiem, kas ir pamatā procesa virzītāja pieņēmumam par mantas noziedzīgu izcelsmi. Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturrtā daļa regulē lietas dalībnieku tiesības iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu materiāliem. Satversmes tiesa jau atzina, ka minētā panta ceturrtā un piektā daļa, tostarp attiecīgajā laikposmā, nodrošināja ar mantu saistītās personas tiesības iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu materiāliem tādā apjomā, lai tiktu nodrošināta tās pamattiesību ievērošana (*sal.: Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 20.4. punkts*). Tas, vai un kādā apmērā procesa virzītājs katrā individuālā gadījumā lēmumā par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu, protestā vai sūdzībā par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu ir norādījis pierādījumus, kas pamato tā pieņēmumu par mantas noziedzīgu izcelsmi, ir tiesību normu piemērošanas jautājums, un Satversmes tiesa to nepārbauda.

Tāpat Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Kriminālprocesa likuma regulējums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu paredz, ka mantas izcelsmes pierādīšanas pienākums ir dalīts starp procesa virzītāju un ar mantu saistīto personu. Proti, pierādījumi, kas pamato pieņēmumu par mantas noziedzīgu izcelsmi, ir jāsniedz procesa virzītājam, savukārt pierādījumi par to, ka mantai ir likumīga izcelsme, – ar mantu saistītajai personai. Šāds regulējums neizjauc pušu tiesību līdzsvaru un ar mantu saistītajai personai nerada nesamērīgu pierādīšanas slogu (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2022-32-01 18. punktu*).

Tāpat procesā par noziedzīgi iegūtu mantu noteiktā kārtība, kādā attiecīgajā laikposmā apgabaltiesā tika izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, nodrošināja arī pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu.

Līdz ar to Kriminālprocesa likumā noteiktā kārtība, kādā attiecīgajā laikposmā tika izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, nodrošināja personai taisnīgu tiesas procesu.

18.2. Ar 2022. gada 6. oktobra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (turpmāk – 2022. gada 6. oktobra grozījumi) un 2024. gada 19. septembra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (turpmāk – 2024. gada 19. septembra grozījumi) ir citstarp izdarīti grozījumi tiesību normās, kas regulē kārtību, kādā apgabaltiesā tiek izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu.

Ar 2022. gada 6. oktobra grozījumiem tika mainīta Kriminālprocesa 629. panta ceturtajā daļā noteiktā pierādījumu iesniegšanas kārtība. Šobrīd minētā norma noteic, ka tiesas procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt rajona (pilsētas) tiesai pierādījumus, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu tiesas procesa gaitā radušos jautājumu izskatīšanā. Tādējādi ar Kriminālprocesa 629. panta ceturto daļu ir ierobežota pierādījumu iesniegšana, jo lietas dalībniekiem ir dotas tiesības iesniegt pierādījumus attiecībā uz mantu tikai rajona (pilsētas) tiesā.

Turklāt ar 2022. gada 6. oktobra grozījumiem Kriminālprocesa likuma 631. pants tika papildināts ar ceturto daļu, kas paredz apgabaltiesas pienākumu atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai, ja apgabaltiesa, izskatot sūdzību vai protestu, konstatē kādu Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kuru pati nevar novērst. Proti, līdz 2022. gada 6. oktobra grozījumu spēkā stāšanās dienai gadījumā, ja apgabaltiesa secināja, ka rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu, kādus konkrētus pierādījumus vispār nav vērtējusi, tā varēja pieņemt tikai divus lēmumus – atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu vai izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Savukārt šobrīd apgabaltiesai, ja tā secina, ka rajona (pilsētas) tiesa nav vērtējusi kādus konkrētus pierādījumus, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturto daļu ir pienākums atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai, tādējādi nodrošinot pierādījumu vērtēšanu divās tiesu instancēs (*sk. 13. Saeimas likumprojekta Nr. 1323 „Grozījumi Kriminālprocesa*

likumā” anotāciju. Pieejama 13. Saeimas likumprojektu arhīvā, tīmekļvietnē: saeima.lv).

Savukārt ar 2024. gada 19. septembra grozījumiem Kriminālprocesa likuma 629. panta otrās daļas pirmajā teikumā paredzēts, ka tiesas sēdei jānotiek 30 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā. Līdz šo grozījumu spēkā stāšanās dienai minētā norma noteica, ka tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā. Tā kā Kriminālprocesa likuma 629. panta nosacījumi attiecas arī uz procesa norisi apgabaltiesā, tad arī tiesas sēdei, kurā tiek izskatīta iesniegtā sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, ir jānotiek 30 dienu laikā pēc sūdzības vai protesta saņemšanas tiesā. Tāpat ar 2024. gada 19. septembra grozījumiem Kriminālprocesa likuma 631. pants tika papildināts ar piekto daļu, kas paredz apgabaltiesas tiesības atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai arī tad, ja procesā iesaistītā persona ir iesniegusi pierādījumus, kurus objektīvu iemeslu dēļ nebija iespējams iesniegt rajona (pilsētas) tiesai.

Viens no 2022. gada 6. oktobra grozījumu mērķiem bija nodrošināt to, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu gan rajona (pilsētas) tiesā, gan apgabaltiesā tiek vērtēti vieni un tie paši pierādījumi, tādējādi nodrošinot jautājuma par mantas izcelsmi izskatīšanu pēc būtības divās tiesu instancēs (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 24. februāra sprieduma lietā Nr. 2023-40-01 10.2. punktu*). Taču līdz Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanās dienai – 2024. gada 22. oktobrim – šāds regulējums liedza procesā iesaistītajām personām iesniegt apgabaltiesā arī tādus pierādījumus, kurus tās objektīvu iemeslu dēļ nevarēja iesniegt rajona (pilsētas) tiesā.

Satversmes tiesa jau secināja, ka Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturrtā daļa, kas ļauj apgabaltiesai atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, ja tā konstatē kādu Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kuru pati nevar novērst, neattiecas uz gadījumiem, kad rajona (pilsētas) tiesā kāds pierādījums nav iesniegts objektīvu iemeslu dēļ. Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka ar mantu saistītajai personai šādos apstākļos netika nodrošināta pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošana un Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturrtā daļa, ciktāl tā līdz Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanās dienai – 2024. gada 22. oktobrim – nenodrošināja personai tiesības objektīvu iemeslu dēļ iesniegt pierādījumus

apgabaltiesā, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 24. februāra sprieduma lietā Nr. 2023-40-01 10.2.2. un 13. punktu*).

Tomēr līdz ar Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanos likumdevējs ir nodrošinājis to, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistītajām personām ir tiesības iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, ja tie objektīvu apstākļu dēļ nevarēja tikt iesniegti rajona (pilsētas) tiesā, un ka šo pierādījumu ietekmi uz lēmumu vērtē tiesa. Apgabaltiesai ir pienākums katrā konkrētajā gadījumā vērtēt un noskaidrot, vai tas fakts, ka pierādījumi netika savlaicīgi iesniegti rajona (pilsētas) tiesā, ir kvalificējams kā objektīvu apstākļu izraisīta situācija vai, piemēram, kā personas apzināta rīcība procesa novilcināšanai.

Tādējādi šobrīd spēkā esošais procesa par noziedzīgi iegūtu mantu regulējums, kas paredz kārtību, kādā apgabaltiesā tiek izskatīta sūdzība vai protests par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu, nodrošina personai tiesības tikt uzklausītai, tiesības izmantot iespēju iesniegt pierādījumus, kā arī pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu. Šis regulējums paredz lietu par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanu pēc būtības divās tiesu instancēs. Turklāt tas paredz apgabaltiesas pienākumu un tiesības noteiktos gadījumos atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai, kā arī neliedz apgabaltiesai, izvērtējot lietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu, pretēji rajona (pilsētas) tiesas lemtajam, atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu un to konfiscēt.

Līdz ar to likumdevējs procesā par noziedzīgi iegūtu mantu apgabaltiesā ir nodrošinājis personai taisnīgu tiesas procesu.

19. Ņemot vērā visu minēto, ir secināms, ka process par noziedzīgi iegūtu mantu ir tāds process, kas izdalīts no pamata kriminālprocesa konkrēta mērķa – savlaicīgas un uz procesa ekonomijas interesēm vērstas kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu atrisināšanas – labad. Nedz no Satversmes 92. panta pirmā teikuma, nedz Latvijai saistošām starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā neizriet prasība nodrošināt to, ka apgabaltiesas lēmums, kas pieņemts procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, var tikt pārsūdzēts augstākā instancē. Personai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, tostarp apgabaltiesā, kura izskata sūdzību vai protestu par

rajona (pilsētas) tiesas lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu, tiek nodrošināts taisnīgs tiesas process.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Kriminālprocesa likuma 631. panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina